

**‘Als wij denken dat zij denken dat ik het niet kan,
geloven wij niet meer in ons kunnen.’**

Een onderzoek tussen de verbanden van negatieve
(gepersonaliseerde) meta-stereotypen, self-efficacy en centraliteit.

Bachelorthese

David Brode

S0153575

Bachelor Psychologie

15 januari 2013

Begeleiders:

Dr. Elze Ufkes

Dr. Jan Gutteling

Universiteit Twente

Voorwoord

Ik denk dat u als lezer nu denkt dat ik niet snap dat een voorwoord nooit hoort te beginnen met 'ik'. Dat (naast een intern grapje) is dan ook de reden dat het woordje zowel aan het begin en het eind van de eerste zin staat. Veel vaker zal het woord niet worden gebruikt in deze bachelorthese, want er zijn veel mensen die mij hebben geholpen om dit onderzoek mogelijk te maken. Mijn dankbaarheid is groot. Elze, bedankt voor het meedenken over een gaaf onderzoeksopzet, interessante hypothesen en het geven van richting op momenten dat het voor mij niet helemaal duidelijk was (Elze Ufkes, eerste begeleider). Jan, bedankt voor je tips en goede feedback, zeker gaandeweg het onderzoek en op het eind toen de data geïnterpreteerd diende te worden (Jan Gutteling, tweede begeleider). Steffi, mega bedankt voor je waardevolle informatie over de doelgroep, de achtergronden, algemene gedachten, tips en de ruimte waardoor het mogelijk was om dit onderzoek uit te voeren (Steffi Brode, moeder en collega). Daarnaast gaat mijn dank uit naar alle collega's van stichting EuroTraining Foundation die hebben mee gedacht over praktische zaken en hebben geholpen bij de uitvoering. Tot slot bedankt aan alle alleenstaande moeders die tijd hebben genomen om de vragenlijsten te beantwoorden.

Swiferbant, januari 2013

David Brode
S0153575

Inhoudsopgave	
Samenvatting	3
Inleiding	4
Self-efficacy	
Groepsvorming	5
Negatieve meta-stereotypering	
Centraliteit	6
Het huidige onderzoek	7
Methode	7
Participanten	
Pilot	8
Procedure	
Metingen	
Resultaten	9
Discussie	10
Causaliteit	11
Mogelijke beperkingen en implicaties	12
Conclusie	12
Referenties	12
Appendix	14

Samenvatting

Het idee voor dit onderzoek is tot stand gekomen naar aanleiding van het werk dat de afgelopen 2 jaar is verricht met alleenstaande ouders die zijn aangewezen op een bijstandsuitkering. De medewerkers van de organisatie (Stichting ETF) die een grote rol heeft gespeeld bij het mogelijk maken van dit onderzoek werken al langer met deze en vergelijkbare doelgroepen. Zij hebben hun bevindingen gedeeld waardoor wij zijn gaan nadenken over de onderwerpen die in dit werkveld dagelijks aan de orde zijn.

Een grote groep alleenstaande moeders zijn niet in staat om voor zichzelf en hun kinderen te zorgen en wenden zich tot de bijstand voor financiële ondersteuning. De redenen en achtergronden die leiden tot het aanvragen van een uitkering zijn verschillend, maar uit gesprekken blijkt dat een groot deel van deze groep niet het gevoel heeft controle te hebben over zaken die in hun leven spelen. Het gevoel van controle hebben wij in dit onderzoek geconceptualiseerd als self-efficacy.

Wanneer iemand een uitkering aanvraagt wordt er een klantmanager toegewezen. Deze klantmanager is het aanspreekpunt voor praktische zaken en daarnaast belast met de taak om gedurende de tijd dat iemand een uitkering ontvangt te kijken naar oplossingen die het mogelijk maken dat een uitkeringsgerechtigde weer voor zichzelf kan zorgen en geen uitkering meer nodig heeft.

Een klantmanager beoordeelt de persoonlijke situatie en kan ervoor kiezen om een traject in te zetten zodat een uitkeringsgerechtigde begeleidt en getraind wordt en aan zijn problemen kan werken. De keuze van een klantmanager om een traject in te zetten wordt echter vaak anders geïnterpreteerd. Uit talloze gesprekken komt een beeld naar voren die wij voor dit onderzoek hebben gebruikt, namelijk dat alleenstaande moeders een bepaald idee hebben over hoe er over hun wordt gedacht door de klantmanager van de gemeente. De gedachten die iemand heeft over hoe er over hem of de groep waartoe iemand behoort, wordt gedacht, worden meta-stereotypen genoemd. Wij maken voor ons onderzoek een onderscheid tussen gedachten die een alleenstaande moeder heeft over hoe er over haar persoonlijk wordt gedacht omdat ze tot een groep behoort en gedachten die alleenstaande moeders hebben over hoe er over hen als groep wordt gedacht.

Omdat deze meta-stereotypen veelal negatief blijken te zijn en de strekkingen van die gedachten verwijzen naar de mate van controle die een alleenstaande moeder kan uitoefenen over haar situatie, willen wij onderzoeken of er daadwerkelijk sprake is van een verband.

De eerste verwachting is dat er ten eerste een negatief verband is tussen zowel negatieve meta-stereotypering op groepsniveau en negatieve meta-stereotypering op persoonlijk niveau en self-efficacy. Ten tweede verwachten we dat het verband tussen groepsmeta-stereotypen en self-efficacy wordt gemodereerd wordt door centraliteit, wat een maat is voor het gevoel van iemand tot een bepaalde groep te behoren.

De gevonden correlaties bevestigen onze verwachtingen. Beide negatieve meta-stereotyperingen correleren negatief op self-efficacy. De meta-stereotypering op groepsniveau correleert sterker negatief waardoor onze beide hypothesen ondersteund lijken te worden. Wanneer we een regressie analyse toepassen heeft centraliteit als enige variabele voorspellende waarde. Dit zet ons aan het denken over de verwachte verbanden. Er lijkt sprake te zijn van mediatie door centraliteit tussen negatieve meta-stereotyperingen en self-efficacy. We doen enkele aanbevelingen voor mogelijk vervolgonderzoek.

‘Als wij denken dat zij denken dat ik het niet kan, dan geloven wij niet meer in ons kunnen.’

We hebben onderzoek uitgevoerd naar verbanden tussen negatieve groepsmeta-stereotypering, negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering, self-efficacy en de mate waarin lidmaatschap van de groep alleenstaande moeders met een bijstandsuitkering als centraal voor de eigen identiteit wordt gezien. Identificatie wordt als mogelijke moderator aangemerkt bij het verband tussen negatieve groepsmeta-stereotypering en self-efficacy. We hebben bij een groep van 44 alleenstaande moeders die een bijstandsuitkering ontvangen een vragenlijst afgenomen en onderzoeken de verwachte verbanden aan de hand van de scores.

Re-integratietrajecten, persoonlijke gesprekken, groepstrainingen en cursussen, worden al jaren door gemeenten uitbesteed om een groeiende groep individuen en gezinnen ondersteuning te bieden wanneer zij door omstandigheden zijn aangewezen op een uitkering. Het doel is dat deze groep vaardigheden leert, en/of gedrag weet aan te passen, om weer deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Vooral wanneer een gemeente wordt aangemerkt als ‘probleem-gemeente’, omdat er een relatief grote groep uitkeringsafhankelijk is, worden trajecten ingezet om met deze groep aan de slag te gaan.

In de gemeente waar dit onderzoek uitgevoerd is, bestaat een grote groep uitkeringsgerechtigden uit alleenstaande moeders. Uit gesprekken met medewerkers van een organisatie die met deze groep werkt¹, en uit gesprekken met deze groep zelf, komt naar voren dat alleenstaande moeders die tot deze groep behoren vaak verwijzen naar zichzelf als groep waarover een negatief stereotype bestaat. Wanneer er wordt doorgevraagd blijkt dat deze alleenstaande moeders denken dat voornamelijk de instanties waarop zij zijn aangewezen, negatieve eigenschappen aan hen toeschrijven. Zo vertelt een alleenstaande moeder: “Zij (klantmanagers van de gemeente) denken toch dat ik misbruik maak van de situatie en niet wil werken...”. Verder blijkt dat er met deze groep aanvankelijk veel gewerkt wordt aan zelfvertrouwen en het kunnen nemen van verantwoordelijkheid. Een coach bespreekt verschillende situaties en vraagt naar mogelijkheden om die situaties te veranderen. Deze groep is niet of nauwelijks in staat om hierop antwoord te geven. Ze zijn van mening dat het allemaal toch geen nut heeft. Wat zijn de gevolgen wanneer een alleenstaande moeder denkt dat een klantmanager een negatief beeld van haar heeft? Is die gedachte van invloed als het gaat om het kunnen nemen van verantwoordelijkheden?

Self-efficacy

Een groot deel van de begeleiding² van alleenstaande moeders richt zich, zoals gezegd, op het werken aan zelfvertrouwen, zelfverwerkelijking, het leren nemen van verantwoordelijkheid, assertiviteit en een overtuiging dat zij daadwerkelijk in staat zijn om aspecten van hun leven in eigen handen te nemen en passend kunnen reageren op situaties om tot een positief resultaat te komen. Bandura (1977) beschrijft de overtuiging van een persoon om in specifieke situatie tot succes te komen als *self-efficacy*. Veelal blijkt tijdens kennismakingsgesprekken tussen een alleenstaande moeder en het trainingsbureau dat er sprake is van een langdurige benarde situatie. Hoewel de achtergronden, aanleidingen en ervaringen van deze alleenstaande moeders sterk verschillen, heeft de onderliggende problematiek van deze groep veelvuldig te maken met een gevoel dat ze niet meer

¹ In 2009 heeft Stichting ETF een product ontwikkeld en op de markt gebracht voor alleenstaande ouders en vroegtijdige schoolverlaters.

² Onderdeel van Duurzaam Sociaal Evenwicht als ontwikkeld door Stichting ETF.

in staat zijn om controle uit te oefenen over de situatie en het maakt ze, naar eigen zeggen, ook allemaal niet meer uit. Omdat een laag gevoel van self-efficacy in verschillende artikelen mede wordt genoemd als mogelijke voorspeller om in een uitkering terecht te komen (zie voor een overzicht Kunz & Kalil (1998), Nichols-Casebolt (1986), Popkin (1990) en Pavetti en collega's (1995)), zijn we voor deze studie verder gaan nadenken over mogelijke verbanden. Op welke manier hangt het ontbreken van self-efficacy samen met de gedachten die de groep lijkt te delen? Waar zou een training op dit gebied over moeten gaan, welke onderwerpen zouden behandelen moeten worden? Waarom zijn juist sommige uitspraken sterk emotioneel? Indien bepaalde uitspraken worden gedeeld door de groep, heeft dat gevolgen voor de gehele groep? Naar aanleiding van verschillende discussies hebben we een aantal aspecten samengenomen, te weten het eerder genoemde ontbrekende gevoel van controle over de eigen situatie, de ideeën die alleenstaande moeders afzonderlijk van elkaar hebben over de manier waarop hun klantmanagers over hen denken en dat die uitspraken gedeeld lijken te worden door de groep.

Groepsvorming

Groepen worden om allerlei redenen en achtergronden gevormd. Aan de basis ligt de sociale omgeving waarin men zich dagelijks begeeft. Daarnaast worden om verschillende praktische redenen groepen gevormd. In de persoonlijke sfeer worden groepen gevormd door gedeelde interesses. Zelfs het wonen in een bepaalde buurt kan leiden tot een groepsgevoel.

De samenwerking tussen het trainingsbureau en de gemeente is gebaseerd op een groepsprobleem: er is een grote groep alleenstaande moeders die niet in staat zijn om voor zichzelf te zorgen. Dat een alleenstaande moeder door een gemeenteambtenaar wordt gerekend tot een groep zegt weinig over de persoonlijke beleving van een alleenstaande moeder. Pas wanneer men zich bewust is tot een bepaalde groep te horen, en men zich bewust is door anderen als zodanig te worden beschouwd, wel. Leach en collega's (2008) refereren aan verschillende onderzoeken en stellen dat, "Individuele lidmaatschap van een groep gevolgen heeft voor de ervaring en het gedrag van een individu". In een ander onderzoek stellen Ellemers, Spears & Doosje (1999) dat de mate waarin een individu het gevoel heeft bij een bepaalde groep te horen van invloed is op de mate waarin een lidmaatschap psychologische invloed heeft en tot sociale consequenties leidt. Uit onze pilotstudie is gebleken dat de alleenstaande moeders als groep het idee hebben dat er een beeld over hen wordt gevormd en benoemen in hun uitspraken dat ze denken dat dit beeld wordt gevormd door de klantmanagers. In deze studie onderzoeken we hoe ideeën van alleenstaande moeders van hoe er over de eigen groep wordt nagedacht, consequenties kunnen hebben voor de mate van self-efficacy.

Negatieve meta-stereotypering

De gedachten die iemand heeft over hoe er over hem, of de groep waartoe iemand behoort, wordt gedacht, wordt een meta-stereotype genoemd. Om meta-stereotypen te verduidelijken beginnen we met het bekendere stereotype. Wanneer we over een groep mensen een typisch (overdreven) beeld schetsen, bijvoorbeeld: alle mannen houden van voetbal en vrouwen zijn het liefst de hele dag aan het winkelen, dan is het algemeen bekend dat we een stereotype beschrijven. Een stereotype wordt gevormd wanneer één eigenschap gebruikt wordt om een groep te karakteriseren op basis van die eigenschap (Cinnirella, 1997). Een meta-stereotype is een stereotype over een stereotype. Wanneer (groepen) mensen denken dat iemand anders (of een andere groep) een negatief beeld van hen heeft dan noemt men dat een *negatieve meta-stereotype*. Vorauer en collega's (1998)

introduceerden het begrip *meta-stereotype* en beschrijven het als de overtuiging van een persoon met betrekking tot het stereotype dat leden van een andere groep hebben over de eigen groep. Dat beeld is niet noodzakelijk gelijk aan het werkelijke beeld van de andere groep en speelt zich af in de gedachten van de personen in de groep zelf.

In de literatuur wordt daarnaast een tweede onderscheid gemaakt, namelijk tussen groepsmeta-stereotypering en gepersonaliseerde meta-stereotypering. Een duidelijk voorbeeld hiervan wordt in het onderzoek naar de effecten van negatieve meta-stereotypering op het gedrag van Marokkaanse jongeren van Kamans en collega's (2009) gegeven. In dit artikel wordt een onderscheid gemaakt tussen negatieve groepsmeta-stereotypering en "de mate waarin een Marokkaanse jongere persoonlijk denkt dat over hem wordt gedacht in lijn met die meta-stereotypering" (p. 844). Vorauer en collega's (1998) beschrijven dit als *gepersonaliseerde meta-stereotypering*, welke verwijst naar de verwachting die een persoon heeft over de manier waarop iemand van een andere groep over hem persoonlijk denkt, omdat hij deel uitmaakt van een bepaalde groep. Wij nemen dit onderscheid mee in onze studie.

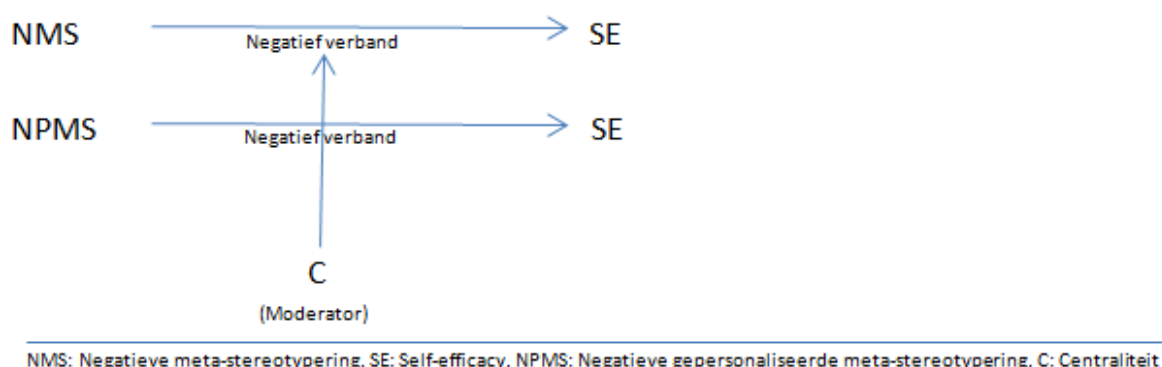
We hebben al benoemd dat de alleenstaande moeders die voor een traject worden aangemeld verschillende achtergronden hebben, maar dat uit onze pilotstudie is gebleken dat ze bepaalde ideeën (als groep) delen. Kamans en collega's (2009) merken op meta-stereotypering bijdraagt aan een scheiding tussen de eigen groep en de andere groep. Medewerkers van het trainingsbureau onderschrijven deze scheiding en merken op dat alleenstaande moeders vaak sterke meningen hebben over hoe het gesprek met 'de gemeente' zal gaan verlopen ("omdat de klantmanagers toch maar één ding belangrijk vinden"). Volgens de medewerkers is er sprake van een tweekamp tussen de mensen die een uitkering ontvangen en de klantmanagers die uitkeringsgerechtigden in hun dossier hebben en voor allerlei zaken verantwoordelijk zijn. Dit is een opmerkelijk gegeven stelt een medewerker: "...die klantmanagers zijn er juist om te zorgen dat iemand die aangewezen is op een uitkering ondersteund wordt bij zaken, en om te kijken wat ervoor nodig is zodat iemand zich kan ontwikkelen en op den duur op eigen benen kan staan". In een ander onderzoek beschrijven Lammers en collega's (2008) dat mensen die zich machteloos voelen sneller geneigd zijn tot meta-stereotypering. Een vergelijkbare relatie werd in een onderzoek van Gordijn & Boven (2009) ook gevonden. Hoewel wij niet zonder meer de relatie die Lammers en collega's (2008) leggen tussen machteloosheid en een neiging tot meta-stereotypering kunnen vergelijken met onze situatie, zijn wij van mening dat de strekking van dat onderzoek interessante vergelijkingen toont met het beeld dat wij bij alleenstaande moeders zien. Wij denken dan ook dat het interessant is om te onderzoeken of, en welke verbanden er zijn tussen negatieve groepsmeta-stereotypering en negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering, waarvan sprake lijkt te zijn, op de mate waarop alleenstaande moeders van mening zijn controle te kunnen uitoefenen over hun eigen situatie (self-efficacy).

Centraliteit

We hebben enkele ideeën beschreven over de groepsvorming die lijkt op te treden wanneer alleenstaande moeders praten over de medewerkers van de gemeente. Vervolgens hebben we een onderscheid beschreven tussen meta-stereotypering op persoonlijk en groepsniveau. Omdat we uitspraken willen doen over het verschil tussen deze twee varianten voor wat betreft de mate van self-efficacy, willen we meten of er sprake is van groepsvorming en of de sterkte van groepsvorming een rol speelt. Om dit onderscheid te kunnen meten maken we gebruik van het multicomponent model van binnen-groep identificatie als voorgesteld door Leach en collega's (2008). In dat model

wordt centraliteit beschreven als maat voor het behoren tot een groep. Een hoge centraliteit betekent dat een individu zelf vindt dat hij tot een bepaalde groep behoort en daar waarde aan hecht. We meten centraliteit en verwachten dat de mate van centraliteit meer duidelijkheid verschaft over het verschil tussen meta-stereotypering op persoonlijk en groepsniveau en de mate van self-efficacy.

Figuur 1

Het huidige onderzoek

De eerste verwachting is dat er ten eerste een negatief verband is tussen zowel negatieve groepsmeta-stereotypering en negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering en self-efficacy (*Hypothese 1*; zie Figuur 1). Daarnaast verwachten we dat het verband tussen groepsmeta-stereotypen en self-efficacy wordt gemodereerd door centraliteit (*Hypothese 2*; zie Figuur 1). Specifiek verwachten we dat een hoge centraliteit, *ergo* iemand die vindt dat hij behoort tot de groep waarover een negatief meta-stereotypering bestaat, het negatief verband versterkt tussen negatieve groepsmeta-stereotypering en self-efficacy.

We hebben dit onderzocht bij alleenstaande moeders met een bijstandsuitkering in een bepaalde gemeente in Nederland. Hoewel het merendeel van deze moeders is aangemeld voor een traject, hebben we dit niet als harde eis gesteld om deel te nemen aan het onderzoek. De reden hiervoor heeft te maken met het aantal alleenstaande moeders die we voor dit onderzoek nodig hadden.

Methode

Participanten

In totaal is de vragenlijst bij 44 alleenstaande moeders met een bijstandsuitkering afgenomen. Er is niet vooraf bepaald dat enkel vrouwen deel zouden nemen. De leeftijd van de deelnemers lag tussen 22 en 55 jaar ($M = 32.97$, $SD = 8.26$). 7 Respondenten hadden hun leeftijd niet opgegeven³. 37 respondenten hadden aangegeven deel te hebben genomen aan een traject aangeboden door de gemeente. 7 respondenten hadden aangegeven niet eerder deel te hebben genomen aan een traject aangeboden door de gemeente. Er werd geen vergoeding uitgekeerd voor deelname aan het onderzoek.

³ Een mogelijke verklaring zou te maken kunnen hebben met de anonimiteit. Er werden verschillende vragen gesteld met betrekking tot het ondertekenen van de geïnformeerde toestemming en of men alleen de voornaam mocht opschrijven. We hebben na de voorbespreking bepaald dat er alleen naar de voornaam wordt gevraagd.

Pilot

Om voor het onderzoek items te krijgen die de metastereotypen weergeven, is in persoonlijke gesprekken gevraagd hoe alleenstaande moeders denken dat de klantmanager over hen denkt (Kamans, Gordijn, Oldenhuis & Otten, 2009). De gesprekken zijn niet in verband gebracht met het onderzoek. Omdat de gesprekken uiteenlopende onderwerpen hebben bevat, is aan de hulpverleners gevraagd slechts losse uitspraken te noteren en geen scripts op te maken, camera's of andere opnameapparatuur te gebruiken. Uit terugkoppeling van 7 gesprekken bleken 23 uitspraken vaker dan 1 keer genoemd. 11 uitspraken zijn minimaal 3 keer (42%) spontaan genoemd door alleenstaande moeders, wat suggereert dat ze gedeeld worden door de groep (Kamans, Gordijn, Oldenhuis & Otten, 2009, Gilbert & Hixon, 1991). Met betrekking tot het zwanger raken waren er verschillende uitspraken die tenminste 2 keer door alleenstaande moeders zijn genoemd, na overleg met de hulpverleners over de sfeer waarin die uitspraken zijn gedaan hebben we de uitspraken samen genomen en er één item van gemaakt voor de vragenlijst.

Procedure

De vragenlijst is zowel in huiselijke kring als in groepsverband afgenomen. Naar aanleiding van overleg met medewerkers van Stichting ETF is gekozen voor een uitgebreide briefing alvorens de vragenlijst af te nemen en het formulier voor geïnformeerde toestemming te laten tekenen. Enerzijds hebben we hiervoor gekozen om ervoor te zorgen dat het doel van de vragenlijst duidelijk was en daarmee onzekerheid over het vertrouwelijke en anonieme karakter van de vragen en antwoorden te garanderen en anderzijds om te zorgen dat de centrale vraagstelling begrepen wordt ('hoe denk ik dat anderen over mij denken'). Aan de respondenten is uitgelegd dat de vragenlijst mede tot stand is gekomen naar aanleiding van het werken met deze doelgroep en dat wij een beter beeld te willen krijgen hoe alleenstaande ouders met een bijstandsuitkering denken dat er (door klantmanagers) over hun gedacht wordt. Ter verduidelijking is een inleidende beschrijving toegevoegd. Ook is vermeld dat Stichting ETF bij ontwikkeling van nieuwe producten, of in gesprekken met een gemeente, de uitkomsten van het onderzoek zal willen gaan gebruiken om de werkwijze met deze groep in de toekomst ten goede te laten komen. Eerst is gevraagd naar demografische gegevens en een aantal algemene vragen over de uitkering en deelname aan een traject, aangeboden door de gemeente.

Metingen

De items met betrekking tot (negatieve) gepersonaliseerde meta-stereotypering zijn ingeleid met een situatieschets over verwachtingen en gedachten van mensen wanneer zij met elkaar in gesprek zijn (Kamans, Gordijn, Oldenhuis & Otten, 2009). De situatie werd verduidelijkt met een specifiek voorbeeld over voortgangsgesprekken tussen uitkeringsgerechtigden en klantmanagers (medewerkers van de gemeente). "Stel je voor dat je wordt uitgenodigd voor een gesprek met je klantmanager. Als je wordt opgeroepen door je klantmanager, begeleidt hij jou naar de spreekkamer. Jullie nemen beide plaats in het kantoor en hij kijkt jou aan. Welke gedachten denk jij dat jouw klantmanager over jou heeft, of, anders gezegd, wat denk jij dat hij van jou denkt voordat hij heeft geluisterd naar wat jij hem wilt vertellen?" Vervolgens gaven respondenten antwoord op de vraag: "Ik denk dat de klantmanager denkt dat ik..." waarna 12 meta stereotypische items, die we uit onze pilotstudie hebben verkregen, werden gepresenteerd (bijvoorbeeld: "...de boel aan het oplichten ben". Respondenten konden op basis van een 7 punts-schaal aangeven of zij het 1 (*helemaal oneens*) tot 7 (*helemaal eens*) waren met de uitspraken (zie appendix voor alle uitspraken). De 12 items zijn

na een betrouwbaarheidsanalyse samengevoegd als schaal voor ‘negatieve gepersonaliseerde meta-stereotype’, $\alpha = .95$.

Om (negatieve) groepsmeta-stereotypering te meten werd aan respondenten gevraagd hoe zij denken dat klantmanagers over alleenstaande moeders met een bijstandsuitkering als groep denken. Respondenten gaven via een 7 punts-schaal van 1 (*helemaal oneens*) tot 7 (*helemaal eens*) antwoord op de vraag: “Klantmanagers denken dat alleenstaande ouders met een bijstandsuitkering...,” waarna dezelfde set van 12 items werd gepresenteerd als bij (negatieve) gepersonaliseerde meta-stereotypering. Deze items zijn na een betrouwbaarheidsanalyse samengenomen als schaal voor ‘negatieve groepsmeta-stereotypering’, $\alpha = .94$.

Om groepsidentificatie te meten hebben gebruik gemaakt van het multicomponent model van Leach en collega’s (2008). Dit model bestaat uit verschillende sub-schalen met specifieke items voor elke schaal. Voor het huidige onderzoek hebben we de sub-schaal centraliteit onderzocht. Respondenten gaven via een 7 punts-schaal van 1 (*helemaal niet*) tot 7 (*heel erg*) antwoord op 3 vragen: “Alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering zijn vormt een belangrijk onderdeel van hoe ik mijzelf zie”, “Ik denk vaak aan het feit dat ik een alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering ben” en “Een belangrijk deel van mijn identiteit is het feit dat ik een alleenstaande ouder ben met een bijstandsuitkering.” Deze drie items hebben we na een betrouwbaarheidsanalyse samengevoegd tot schaal voor centraliteit, $\alpha = .93$.

Om self-efficacy te meten hebben we gebruik gemaakt van de gegeneraliseerde self-efficacy schaal van Schwarzer en Jerusalem (1995). Deze schaal bevat 10 items waarop respondenten van 1 (*volledig onjuist*) tot 4 (*volledig juist*) aangeven in hoeverre de vraag van toepassing is op het moment van beantwoorden. Wij hebben voor deze schaal gekozen vanwege de duidelijke omschrijvingen. Een voorbeeld van twee items: “Wat er ook gebeurt, ik kom er wel uit” en “Als iemand mij tegenwerkt, vind ik toch manieren om te krijgen wat ik wil”. Na een betrouwbaarheidsanalyse te hebben uitgevoerd op alle 10 items, $\alpha = .95$, hebben we ze samengevoegd als schaal voor self-efficacy.

Resultaten

Om een beeld te krijgen van deze verwachte verbanden hebben we een correlatieanalyse uitgevoerd (zie Tabel 1). Zoals verwacht correleren zowel negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering als negatieve groepsmeta-stereotypering negatief en significant met self-efficacy. Negatieve groepsmeta-stereotypering correleert sterker negatief met self-efficacy dan persoonlijke negatieve meta-stereotypering. De correlaties pleiten dus voor onze denkwijze dat er een verband is tussen de sterkte van negatieve gedachten die mensen hebben dat anderen over hen en hun groep hebben op de mate van self-efficacy die wordt ervaren.

Tabel 1. Correlaties, *schaalgemiddelden* en *standaard deviaties* tussen de schalen

Variabele	1.	2.	3.	4.
Alleenstaande ouders ($N = 44$)				
1. NP meta-stereotypering	5.57 (1.61)			
2. N meta-stereotypering	.79**	5.72 (1.22)		
3. Centraliteit	.59**	.65**	4.24 (2.51)	
4. Self-efficacy	-.44**	-.52**	-.61**	2.70 (.86)

* $p < .005$. nota bene: NP staat voor negatieve gepersonaliseerde, N: negatieve.

Om onze hypothesen stapsgewijs te onderzoeken hebben we vervolgens een *multiple lineaire regressie analyse* uitgevoerd met beide meta-stereotypen als voorspellers en self-efficacy als afhankelijke variabele. De resultaten van de regressie analyse laat in lijn met onze verwachtingen zien dat in dit model negatieve groepsmeta-stereotypering een significante voorspellende waarde heeft op self-efficacy, $\beta = -.46$, $t(41) = -2.12$, $p = .04$. Negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering, $\beta = -.07$, $t(41) = -.34$, $p = .73$, verliest echter elke voorspellende waarde. Omdat beide schalen meta-stereotypen meten, maar het verband tussen negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering en self-efficacy verdwijnt, lijkt het erop dat de meta-stereotypen over de groep een belangrijkere voorspeller van self-efficacy is dan gepersonaliseerde meta-stereotypen.

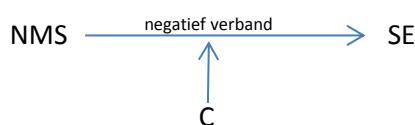
Ten derde hebben we een regressie analyse uitgevoerd met beide meta-stereotypen, centraliteit en de interactie van beide meta-stereotypen met centraliteit als voorspellers en self-efficacy als afhankelijke maat. De resultaten lieten zien dat in dit model beide meta-stereotypen geen voorspellende waarde meer hadden: negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering, $\beta = .19$, $t(38) = .74$, $p = 0.46$ en negatieve groepsmeta-stereotypering, $\beta = -.28$, $t(38) = -1.04$, $p = .31$. Centraliteit heeft daarentegen wel voorspellende waarde en is significant: $\beta = -.54$, $t(38) = -2.91$, $p = .006$.

Ook de interactie tussen groepsmeta-stereotypen en centraliteit, $\beta = -.09$, $t(38) = -.43$, $p = .67$, en tussen persoonlijke meta-stereotypen en centraliteit, $\beta = .23$, $t(38) = 1.03$, $p = .31$, waren niet significant. Hiermee lijkt onze hypothese dat negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering een negatief verband heeft op de mate van self-efficacy, ongeacht de mate van centraliteit, niet ondersteund. Onze andere hypothese dat negatieve groepsmeta-stereotypering een negatief verband zal hebben op de mate van self-efficacy en dat dit verband sterker zal worden door een hoge mate van centraliteit is hiermee ook niet ondersteund.

Hypothese 1 wordt dus niet gedragen door de uitkomsten van het onderzoek. Het is opmerkelijk dat centraliteit elke voorspellende waarde lijkt over te nemen en dat er in plaats van een verwacht moderatie effect, sprake lijkt van een mediatie effect (Zie Figuur 2).

Figuur 2:

Ons verwacht verband:
(Moderatie)

Gevonden verband:
(Mediatie)

Discussie

We hebben dit onderzoek uitgevoerd omdat we verwachtingen hadden over negatieve verbanden tussen negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering en self-efficacy en negatieve groepsmeta-stereotypering en self-efficacy en dat dit laatste verband gemodereerd wordt door centraliteit (een maat voor het gevoel van een individu om bij een groep te horen) bij alleenstaande moeders met een bijstandsuitkering. We verwachtten dat een sterke negatieve meta-stereotypering in negatief verband staat met het gevoel van alleenstaande moeders met een bijstandsuitkering dat ze zelf controle kunnen uitoefenen over de situatie waarin ze verkeren. Deze groep heeft sterke ideeën over hoe ze denken dat klantmanagers van de gemeente over hen denken. Uit onze pilotstudie bleek dat dit beeld door de groep wordt gedeeld. Daarnaast blijkt uit gesprekken met een organisatie die

intensief met deze groep werkt, dat deze moeders vaak al langdurig in een benarde situatie verkeren. Hoewel de achtergronden sterk verschillen, lijken ze vaak tegen dezelfde problemen aan te lopen. Dat is dan ook de reden dat we zijn gaan nadenken of er mogelijke verbanden te leggen zijn waardoor we uitspraken kunnen doen met betrekking tot vervolgonderzoek en of we ideeën kunnen vormen hoe er in de toekomst met de problematiek bij deze groep omgegaan kan worden.

De correlatieanalyses bevestigen onze eerste verwachtingen. Negatieve persoonlijke meta-stereotypering, negatieve groepsmeta-stereotypering en centraliteit correleren negatief met self-efficacy. De correlaties wijzen daarnaast op een ander beeld die we niet direct hadden verwacht maar wat wel iets vertelt over de richting die interessant is: de correlaties worden trapsgewijs groter naarmate het groeps-element een belangrijkere factor wordt. Negatieve groepsmeta-stereotypering correleert hoger negatief op self-efficacy dan negatieve persoonlijke meta-stereotypering en centraliteit weer hoger negatief op self-efficacy dan negatieve groepsmeta-stereotypering. Het beeld dat lidmaatschap aan een groep psychologische en sociale consequenties heeft, zoals beschreven in het onderzoek van Ellemers, Spears & Doosje (1999), vinden we in onze correlaties terug. De groep werkt als versterkende factor. Ook de gevolgen voor ervaringen en gedrag zoals reeds in 1979 door Tajfel & Turner beschreven vinden we terug. Dit zou ook een verklaring kunnen geven voor het verschil tussen persoonlijke en groepsmeta-stereotypering. Wanneer iemand een beeld heeft over hoe er over hem persoonlijk wordt gedacht omdat hij bij een groep hoort, hoeft dat nog niets te zeggen over de rest van zijn gedragingen. Dit zou een mogelijke verklaring zou kunnen zijn voor een mindere negatieve correlatie met self-efficacy. Pas wanneer leden van een groep zich meer gaan afzetten tegen de een andere groep waarvan zij denken dat die een negatief beeld over hen hebben gaat een groep gedragingen vertonen die in lijn zijn met dat negatieve meta-stereotype (Kamans en collega's, 2009). Aan de hand van de correlaties lijkt het dus dat naarmate een alleenstaande moeder meer het gevoel heeft deel uit te maken van een groep dat gevolgen heeft voor de mate waarin ze het gevoel heeft controle te kunnen uitoefenen op haar situatie.

De regressie analyse geeft echter een onverwacht beeld die uitnodigt tot verdere discussie. Uit verschillende regressie analyses blijkt namelijk dat het trapsgewijze beeld die de correlatie weergeeft een grotere betekenis krijgt. Zowel negatieve persoonlijke meta-stereotypering en negatieve meta-stereotypering verliezen hun voorspellende waarde en ook is er van onze verwachte interactie van centraliteit op het verband tussen negatieve groepsmeta-stereotypering en self-efficacy geen sprake.

Causaliteit

In ons model neemt centraliteit elke voorspellende waarde over. We hebben de stappen en analyses gevolgd die Baron & Kenny (1986) voorstellen om een uitspraak te kunnen of er daadwerkelijk van mediatie gesproken kan worden. Het lijkt er op dat centraliteit in de causale keten tussen negatieve meta-stereotypering en self-efficacy als mediator optreedt. Mediatie onderzoekt hoe en waarom er een verband tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabele. Deze relaties zijn geen onderdeel geweest van ons onderzoek maar geven wel aanleiding tot nadenken. We stellen dan ook een vervolgonderzoek voor zodat we meer kunnen zeggen over de relatie tussen en negatieve meta-stereotypering en self-efficacy.

Voordat we meer kunnen zeggen over de richting van het verband en welke onderdelen een rol spelen, is het allereerst interessant nodig te onderzoeken welke variabele werkelijk de mediator is en welke de afhankelijke. Smith (1982) heeft een mogelijk oplossing voor dit probleem. Hij stelt een methode voor waarin twee variabelen gemanipuleerd dienen te worden, de eerste variabele die gemanipuleerd dient te worden is de variabele waarvan verondersteld wordt dat deze alleen de

mediator veroorzaakt en niet de afhankelijke variabele, de andere manipulatie is op de variabele die alleen de afhankelijke variabele veroorzaakt en niet de mediator.

Er zijn al onderzoeken gedaan naar de rol van een externe vs. interne locus of control en de neiging tot meta-stereotypering, zie Gordijn & Boven (2009), waarbij een externe locus of control in verband staat met meta-stereotypering. In een ander onderzoek van Lammer, Gordijn & Otten (2008), wordt een verband gevonden tussen powerlessness en een neiging tot meta-stereotypering. Verschillende experimentele onderzoeken waarbij deze variabelen gemanipuleerd worden kunnen dan meer licht werpen op de relaties en verbanden.

Tijdens een evaluatiegesprek met de medewerkers van de organisatie wordt een andere mogelijkheid voorgesteld. Het lijkt hun interessant om in een vervolg onderzoek met dezelfde vragenlijsten te werken, maar twee groepen te onderscheiden en te manipuleren op het wel of niet gevolgd hebben van een assertiviteitstraining en de mate van (negatieve) meta-stereotypering die heerst onder de groep. Hoewel dit onderzoek veel nieuwe vragen opwerpt over de vorm en inhoud (welke training, wie geeft de training, hoe wordt de groep samengesteld) zou dit ook aanleiding kunnen zijn om uitspraken te doen over de verbanden die er wel degelijk lijken te zijn.

Mogelijke beperkingen en implicaties

Het onderzoek is uitgevoerd in een gemeente met een specifieke doelgroep. Het overgrote deel van de respondenten zijn door de klantmanagers aangemeld bij een traject waardoor men zou kunnen stellen dat de randomisatie van de respondenten te laag is. Om uitspraken te doen over de generaliseerbaarheid van het onderzoek pleiten we dan ook voor een vervolg onderzoek in een andere gemeente met een grotere doelgroep, waarbij in ieder geval een onderscheid wordt gemaakt tussen respondenten die deel hebben genomen aan een traject, respondenten die deelnemen aan een traject en respondenten die nog nooit een traject hebben gevolgd maar wel aangewezen zijn op een bijstandsuitkering. Tegenover de vraag van generaliseerbaarheid staat dat we bij deze specifieke doelgroep een interessant beeld hebben gevonden voor wat betreft de variabelen die deel uit hebben gemaakt van het onderzoek. We zijn dan ook erg benieuwd naar een verklaring voor de causaliteit. Vooral om er een grote groep uitkeringsgerechtigden is in Nederland.

Conclusie

Negatieve meta-stereotypering leeft bij alleenstaande ouders met een bijstandsuitkering, maar er speelt meer. In ons onderzoek blijkt centraliteit uiteindelijk de grootste voorspeller als het gaat om de mate van Self-Efficacy die een alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering ervaart. Dit inleidende onderzoek zou aanleiding kunnen vormen om dieper in te gaan op de factoren die spelen bij groepsvormen en de gevolgen voor het werken met deze doelgroep.

Referenties

- Ashmore, R. D., Deaux, K., & McLaughlin-Volpe, T. (2004). An organizing framework for collective identity: Articulation and significance of multidimensionality. *Psychological Bulletin*, 130, 80–114.
- Bandura, A., (1977). Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change, *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A., (2006). Self-efficacy: beliefs of adolescents, *Age Publishing*, 307-337.

- Baron, R. M. & Kenny, D. A., (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51, 1173-1182.
- Cinnirella, M., (1997). Ethnic and National Stereotypes: A Social Identity Perspective. *Beyond Pug's Tour. National and Ethnic Stereotyping in Theory and Literary Practice*, 37-51.
- Eden, D. Ganzach, Y., Flumin-Granat, R., & Zigman, T., (2010). Augmenting mean efficacy to boost performance: two field experiments. *Journal of Management*, 36, 687-713.
- Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (Eds.). (1999). *Social identity: Context, commitment, content. Oxford, England: Blackwell Publishers.*
- Gilbert, D. T., & Hixon, J. G. (1991). The trouble of thinking: Activation and application of stereotypic beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 509–517.
- Gomez, A. (2002). If my group stereotypes others, others stereotype my group... and we know. Concept, research lines and future perspectives of meta-stereotypes. *Revista de Psicología Social*, 17, 253-282.
- Gordijn, E. H., & Boven, G., (2009) Loneliness among people with HIV in relation to locus of control and negative meta-stereotyping. *Basic and applied social psychology*, 31, 109-116.
- Gordijn, E. H., Oldenhuis, H., & Otten, S. (2008). "If that is what you think about us": Reacting to others' perceived stereotypes as a function of prejudice. Submitted for publication.
- Kamans, E., Gordijn, E. H., Oldenhuis, H., Otten, S. (2009). What I think you see is what you get: Influence of prejudice on assimilation to negative meta-stereotypes among Dutch Moroccan teenagers. *European Journal of Social Psychology*, 39, 842-851.
- Kunz, J., & Kalil, A. (1998). Self-esteem, self-efficacy, and welfare use. *Social work research*, 23, 119-126.
- Lammers, J., Gordijn, E. H., & Otten, S. (2008). Looking through the eyes of the powerful. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 1229 –1238.
- Leach, C. W., Zomeran, M. van, Zebe, S., Vliek, M. L. W., Pennekamp, S. F., Doosje, B. Ouwerkerk, J. W., & Spears, R., (2008) Group-level self-definition and self-investment: a hierarchical (multicomponent) model of in-group identification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95-1, 144-165.
- Nichols-Casebolt, A. M., (1986). Black Families Headed by Single Mothers: Growing Numbers and Increasing Poverty. *Social work*, 33, 306-313.
- Pavetti, L. D. A., & Hershey, A. M., (1997). Turning job finders into job keepers. *Future of children*, 7, 74 -86
- Popkin, S. J., (1990). Welfare, views from the bottom. *Social problems*, 37, 64-79.
- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston, *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs*, 35-37.
- Smith, E. R. (1982). Beliefs, attributions, and evaluations: Nonhierarchical models of mediation in social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 248-259.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations*, 33–47.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory.* Oxford, England: Blackwell.
- Vorauer, J. D., Main, K. J., & O'Connell, G. B. (1998). How do individuals expect to be viewed by members of lower status groups? Content and implications of meta-stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 917–937.

Zomeren, M. van, Spears, R., Fischer, A. H., & Leach, C. W., (2004). Put your money where your mouth is! Explaining collective action tendencies through group-based anger and group efficacy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 649-664.

Appendix

Negatieve gepersonaliseerde meta-stereotypering $\alpha = .95$

Ik denk dat de klantmanager denkt dat ik...

...zo snel mogelijk weer aan het werk moet.

...een vrouw ben die zonder na te denken zwanger is geraakt.

...onnodig lang gebruik maak van de uitkering.

...de boel aan het oplichten ben.

...misschien wel iets ergs heb meegemaakt, maar dat iedereen wel eens iets overkomt.

...een slechte moeder ben die haar leven niet op orde heeft.

...typisch 'drama' geval ben: gescheiden, kind(eren), geen werk, problemen.

...lui ben.

...als ik ergens aan begin het niet afmaak.

...niet weet hoe ik met mezelf en mijn kinderen moet omgaan.

...één van velen ben (een nummer).

...een laag opleidingsniveau heb.

Negatieve meta-stereotypering $\alpha = .94$

Klantmanagers denken dat alleenstaande ouders met een bijstandsuitkering...

...zo snel mogelijk weer aan het werk moeten.

...vrouwen zijn die zonder na te denken zwanger zijn geraakt.

...onnodig lang gebruik maken van de uitkering.

...de boel aan het oplichten zijn.

...misschien wel iets ergs hebben meegemaakt, maar dat iedereen wel eens iets overkomt.

...slechte moeders zijn die hun leven niet op orde hebben

...typisch 'drama' gevallen zijn: gescheiden, kind(eren), geen werk, problemen.

...lui zijn.

...als ze ergens aan beginnen het niet afmaken.

...niet weten hoe ze met zichzelf en hun kinderen moeten omgaan.

...één van velen zijn (een nummer).

...een laag opleidingsniveau hebben.

Centraliteit $\alpha = .93$

Alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering zijn vormt een belangrijk onderdeel van hoe ik mijzelf zie.

Ik denk vaak aan het feit dat ik een alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering ben.

Een belangrijk deel van mijn identiteit is het feit dat ik een alleenstaande ouder ben met een bijstandsuitkering.

Self-Efficacy $\alpha = .95$

Het lukt me altijd moeilijke problemen op te lossen, als ik er genoeg moeite voor doe.

Als iemand mij tegenwerkt, vind ik toch manieren om te krijgen wat ik wil.

Het is voor mij makkelijk om vast te houden aan mijn plannen en mijn doel te bereiken.

Ik vertrouw erop dat ik onverwachte gebeurtenissen doeltreffend aanpak.

Dankzij mijn vindingrijkheid weet ik hoe ik in onvoorziene situaties moet handelen.

Ik kan de meeste problemen oplossen als ik er de nodige moeite voor doe.

Ik blijf kalm als ik voor moeilijkheden kom te staan omdat ik vertrouw op mijn vermogen om problemen op te lossen.

Als ik geconfronteerd word met een probleem, heb ik meestal meerdere oplossingen.

Als ik in een benarde situatie zit, weet ik meestal wat ik moet doen.

Wat er ook gebeurt, ik kom er wel uit.